

MUKAYESELİ HUKUKTAKİ DÜZENLEMELER ÇERÇEVESİNDE KÜÇÜK ALACAKLARIN TAHSİLİ KONUSUNDA ÖNERİLER

Doç. Dr. İbrahim ERCAN*

ÖZET

Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunun aksine, malvarlığına ilişkin davalarda görevli mahkemenin belirlenmesinde dava konusunun miktar veya değerini ölçüt olarak almamıştır. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre dava konusunun değer ve miktarı ne kadar olursa olsun, kural olarak bütün davalar asliye hukuk mahkemesinde görülecektir. Bu düzenlemeden sonra dava değeri düşük olan alacaklar ile dava değeri yüksek olan alacakların aynı yargılama usulüne tabi olması haklı eleştirilere yol açmıştır.

Buna karşılık karşılaştırmalı hukukta genellikle küçük alacakların takip ve tahsili için basit, ucuz ve hızlı usuller benimsenmiştir. Ayrıca bu alacakların takip ve tahsili için Avrupa Birliği'nde de Avrupa Küçük Taleplerin Tahsili Usulü Hakkındaki Tüzük kabul edilmiştir. Türk hukukunda da küçük alacakların takip ve tahsili için ayrı bir usulün kabul edilmesi zarureti gittikçe daha çok dile getirilmektedir. Bu çalışmada küçük alacakların takip ve tahsili için yabancı hukuklar ve Avrupa Birliği'nin konuya ilişkin tüzüğü de dikkate alınarak genel hatlarıyla bir sistem önerisi getirilmeye çalışılmıştır.

---

* Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Usul ve İcra – İflâs Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

Anahtar Kelimeler: Küçük alacaklar, basit, ucuz ve hızlı yargılama; AB Küçük Alacakların Tahsili Hakkındaki Tüzüğü.

THE SUGGESTIONS ON THE COLECTION OF SMALL RECEIVABLE DEBTS IN THE LIGHT OF COMPARATIVE LAW REGULATIONS

ABSTRACT

The Law Cases Law opposite to the Law Procedures Hearings Law, while determining the Court in charge about the property cases does not take into account the value or size of the subject property. According to the Law Cases Law as a rule all property cases would be heard by civil court of first instance no matter what is the size and value of the subject property. After this regulation hearing of the cases of law value and high value by the same Court has been rightly criticised.

On the other hand, in comparative law, generally for small receivable debts fast, basic and cheap procedures are adopted. Besides, in Europe Union too, to collect such receivable debts Directive on Collection Procedure for Small Demands is accepted. In Turkish Law too strong arguments to accept a separate procedure for small demands are voiced. In this study, it is tried to suggest a new system for collection of small demands by taking into account the comparative law and European Directive on Collection Procedure for Small Demands.

Key Words: Small Demands, Basic, cheap and fast adjudication, EU Directive on Collection Procedure for Small Demands

I. GİRİŞ

Hukuk Muhakemeleri Kanunu, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda düzenlenen dava konusunun değerine görevli mahkemenin belirlenmesine ilişkin kuralı terk ederek, dava

konusunun değer ve miktarına bakılmaksızın malvarlığı haklarına ilişkin davalarda görevli mahkeme olarak aksine bir düzenleme olmadığı sürece asliye hukuk mahkemesini öngörmüştür. Buna göre Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na göre dava konusunun değer ve miktarı ne kadar olursa olsun, kural olarak¹ bütün davalar asliye hukuk mahkemesinde görülecektir (HMK m. 2). Bu düzenlemeden sonra dava değeri düşük olan alacaklar ile dava değeri yüksek olan alacakların aynı yargılama usulüne tabi olması, örneklendirmek gerekirse dava değeri 1 TL olan bir dava ile değeri 1 milyon TL olan bir dava için mahkemenin aynı yargılama usulünü uygulamak zorunda olması haklı eleştirilere yol açmıştır.

Türk hukukundaki düzenlemelerin aksine karşılaştırmalı hukukta genellikle küçük alacakların takip ve tahsili için basit, ucuz ve hızlı usuller benimsenmiştir. Ayrıca bu alacakların takip ve tahsili için Avrupa Birliği'nde de Avrupa Küçük Taleplerin Tahsili Usulü Hakkındaki Tüzük kabul edilmiştir. Türk hukukunda da küçük alacakların takip ve tahsili için ayrı bir usulün kabul edilmesi zarureti gittikçe daha çok dile getirilmektedir. Bu çalışmada küçük alacakların takip ve tahsili için yabancı hukuklar² ve Avrupa Birliği'nin konuya ilişkin tüzüğü³ de dikkate alınarak genel hatlarıyla bir sistem önerisi getirilmeye çalışılmıştır.

¹ İstisna için bkz., meselâ HMK m. 4 1/a.

² Karşılaştırmalı hukukta Avrupa Birliğine üye olan ülkelerin hukukları incelenmiştir. Bu konudaki bütün bilgilere şu sayfadan ulaşılabilir: http://ec.europa.eu/civiljustice/simplif_accelerat_procedures/simplif_accelerat_procedures_bel_de.htm. (Ulaşma tarihi 10 Aralık 2012). Bu çalışmada yabancı hukuklara ilişkin bütün bilgiler bu sayfadaki verilerden alınmıştır. Bu nedenle yabancı hukuklardan her söz edilişte sayfaya atıf yapılmayacak, sadece bu genel atıfla yetinilecektir.

³ AB Parlamentosu ile AB Konseyinin Küçük Taleplerin Tahsili Usulü Hakkındaki 11 Temmuz 2007 Tarihli Tüzüğü (Eg Nr. 861/07) (*Resmi Gazete L 199, 31.07.2007 P. 0001-0022*).

II. KÜÇÜK ALACAKLARA İLİŞKİN YARGILAMA VE TAKİP USULÜNE KONU OLABİLECEK ALACAKLAR

Bu sistemde cevaplandırılması gereken en önemli sorulardan birisi, hangi alacaklar için bu sisteme başvurulabileceği meselesidir. Zira sistemin uygulama alanının genişletilmesi iş yükünü ve hızı azaltırken, gereğinden fazla daraltılması da sistemden beklenen faydanın gerçekleşmemesi sonucunu doğuracaktır. Bu sorun, karşılaştırmalı hukukta genellik konu ve miktar bakımından sınırlandırılma getirilmek suretiyle çözümlenmeye çalışılmaktadır.

1. Miktar Bakımından Sınırlandırılma

Küçük alacaklara ilişkin yargılama ve takip usulünde miktar bakımından sınırlandırılma getirilmesi, dolayısıyla prosedürün küçük alacaklara hasredilmesi için doğası gereğidir. Bu konuda karşılaştırmalı hukukta farklı miktarların kabul edildiği görülmektedir. Meselâ, İspanya’da 3000 Avro, Fransa’da 3800 Avro, Almanya’da 600 Avroya kadar olan miktarlar için küçük alacaklara ilişkin takip usulüne başvurulması kabul edilmektedir. İngiltere’de ise, küçük alacaklar için ayrı bir prosedür ve belirli bir miktar öngörülmüş olmakla birlikte, miktarın daha fazla olması halinde bile taraflara kendi aralarında anlaşarak bu prosedüre başvurabilme imkânı tanınmıştır.

Türk hukukunda Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 200’de senetle ispat zorunluluğunun sınırı olarak kabul edilen 2500 TL tutarındaki değer burada da ölçü olarak kabul edilebilir.

2. Konu Bakımından Sınırlama

Karşılaştırmalı hukukta miktar bakımından sınırlama getirilmesinin yanında, konu bakımından da birçok alacağın dava ve takip hakkı, bu prosedürün dışında tutulmaktadır. Meselâ, Avrupa Küçük Taleplerin Tahsili Usulü Hakkındaki Tüzük’te (AB Tüzüğü), vergi, gümrük ve idari yargının görevine giren işlerle egemenlik haklarının kullanılması çerçevesinde bir eylem veya ihmali

davranıştan dolayı devletin sorumluluğunu gerektiren işlerde bu prosedürün uygulanmayacağı öngörülmüştür.

- Ayrıca Tüzük;
- a) Şahsi hallere, gerçek kişilerin hak ve fiil ehliyeti ile kanuni temsililerine ilişkin işler,
  - b) Mal rejimleri, nafaka, tereke de dâhil olmak üzere miras hukuku,
  - c) İflas, ödeme güçlüğü içindeki işletmeler veya diğer tüzel kişilerin tasfiyelerine ilişkin davalar, adli konkordato, mahkeme dışı sulh ve benzer davalar,
  - d) Sosyal güvenlik,
  - e) Tahkim,
  - f) İş hukuku,
  - g) Kira alacağına ilişkin davalar hariç olmak üzere, taşınırlara ilişkin kira veya hâsılat kirası,
  - h) Özel hayatın veya şeref de dâhil olmak üzere kişilik haklarının ihlaline ilişkin işlerde de uygulama alanı bulamamaktadır.

Almanya'da bu prosedür, Sulh mahkemesinin iş yükünün azaltılması düşüncesiyle öngörülmüştür. Bu bağlamda sulh mahkemesinin görevine girip de dava değeri 600 Avroyu geçmeyen tüm işlerde bu usul uygulanmaktadır (§ 495a ZPO)⁴.

Türk hukuku açısından bu prosedür, değeri 2500 TL'yi geçmeyen özel hukuktan doğan bütün para alacaklarının tahsilinde uygulanabilir.

Öte yandan karşılaştırmalı hukukta bu yola başvuru konusunda herhangi bir belge aranmamaktadır. Türk hukuku açısından da bu yola başvuru konusunda herhangi bir belgenin aranmaması uygun olacaktır.

⁴ **ROSENBERG, LEO/SCHWAB, KARL HEINZ/GOTTWALD, PETER**, Zivilprozessrecht, 16., neubearbeitete Auflage, München 2004, § 107 Nr. 8 vd.; **DAUBNER**, in: Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung, 4. Auflage 2012, § 495a Nr. 1 vd.

Bu konuda cevaplandırılması gereken önemli hususlardan birisi de, şartların mevcut olması halinde bu başvurunun zorunlu olup olmaması meseledir. Başka bir ifade ile meselâ, 2500 TL sınırı kabul edildikten sonra, 2000 TL alacağı bulunan alacaklı, bu prosedüre başvurmadan doğrudan doğruya genel hükümler çerçevesinde dava açabilecek midir? İspanya’da şartların mevcut olması halinde bu yola başvurulması zorunlu olmakla birlikte, taraflar başka bir yargılama usulüne de geçiş yapabilirler. İngiltere’de ise mahkeme, uyuşmazlığın genel yargılama usulü ile çözümlenmesinin daha uygun olacağı kanaatine varırsa, uyuşmazlığı genel mahkemelere gönderebilme yetkisine de sahiptir.

Türk hukuku açısından şartların gerçekleşmesi halinde bu yola başvurmanın zorunlu olması gerektiği düşüncesindeyim.

III. KÜÇÜK ALACAKLARA İLİŞKİN TAKİP VE DAVA USULÜNÜN AVANTAJLARI

Bu prosedür daha çok genel yargılamanın yavaş işlemesine karşın başvuru olan bir çözüm olduğuna göre, özellikle prosedürün hızlı, basit ve ucuz olması son derece önem arz etmektedir.

Avrupa küçük taleplere ilişkin yargılama usulünün avantajları şu şekilde sıralanmaktadır:

- Avukat ile temsil zorunluluğu bulunmaması,
- Talebin basit bir şekilde hazırlanmış matbu formun doldurulması ile gerçekleştirilebilmesi,
- Yargılama giderlerinin yüksek olmaması,
- Duruşma yapılmaması (Kural olarak),
- Kararın 60 ilâ 75 gün arasında verilmesi.

IV. PROSEDÜRÜN BAŞLAMASI

Prosedürün mümkün olan en basit şekilde başlatılması gerekir. Bunun için hem icra dairesi, hem de icra mahkemesi aşamalarında matbu form kullanılabilir. Prosedürün nereden başlatılması gerektiği konusunda iki alternatif söz konusu olabilir.

- 1. İcra dairesine yapılacak bir takip talebi ile başlatılması ve muhtemel bir itiraz üzerine konunun icra mahkemesine intikal ettirilmesi;
- 2. Doğrudan doğruya icra mahkemesinde başlatılması (Alacağını tahsil etmek isteyen alacaklıya dilerse, doğrudan doğruya mahkemeye başvuru imkânının da kapanmaması gerekir).

1. İcra Dairesinden Başlatılması

Bu durumda alacaklı takip talebinde olduğu gibi matbu olarak hazırlanacak bir form ile icra dairesine başvuracak; icra dairesi, borçluya ödeme emri gönderecek; ödeme emrine itiraz edilmezse takip kesinleşecek; itiraz edilirse, alacaklı itirazın giderilmesi için icra mahkemesine başvurabilecektir. Ayrıca haksız yere itiraz eden borçlunun inkâr tazminatına mahkûm edilmesi uygun olacaktır.

Bu arada icra takibinden önce borçluya ödemeye davet yazısının gönderilmesinin zorunlu tutulup tutulmaması da tartışılabilir⁵. Ancak, ödemeye davet yazısının icra takibine başlama ve dolayısıyla hak arama önünde engel oluşturmaması gerekir. Bu nedenle, burada alacaklının borçlunun adresini tahkik etmek zorunda olmaması; dolayısıyla ödemeye davet yazısının, daha önce alınmışsa borçlunun elektronik adresine veya adres kayıt sistemindeki adresine de gönderilebilmesi gerekir. Ayrıca yargılama giderlerinin düşük tutulması ve avukat ile yapılacak işe, makul bir avukatlık ücretinin (mevcut tarifenin altında) de öngörülmesi uygun olacaktır.

⁵ Ödemeye davet yazısı, İcra ve İflas Kanununda değişiklik yapan 2 Temmuz 2012 tarihli 6357 sayılı Kanununun tasarı aşamasındaki metninde öngörülmüştü. Ancak Tasarının kanunlaşma aşamasında bu kurum Tasarıdan çıkarıldı. Bu konuda bkz., ERCAN, İBRAHİM/AKCAN, RECEP, Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla İcra ve İflas Kanununda Yapılması Öngörülen Değişikliklerin Değerlendirilmesi, Hukuk Biliminin Güncel Sorunları, III. Uluslararası Bildiri Kitabı, C. 2 (Özel Hukuk) Ekim Samsun 2012, s. 213 vd.

Burada tartışılması gereken başka bir husus da, takip talebine itiraz etmeyip borcunu ödeyen borçluya daha sonra istirdat davası açma hakkının tanınması meselesidir. Kanaatimce bu durumdaki borçluya istirdat davası açma hakkının tanınması uygun olur. Ancak bu davanın icra mahkemesinde açılması ve küçük alacaklara ilişkin yargılama ve takip usulünün tabi olduğu hükümler çerçevesinde sonuca bağlanması gerekir.

2. İcra Mahkemesinde Başlatılması

Alacaklı isterse, icra takibi ile uğraşmadan doğrudan doğruya icra mahkemesinde dava açmak suretiyle de alacağını talep edebilme hakkına sahip olmalıdır. Bu durumda icra mahkemesi, aşağıda izah edilecek olan, icra takibinden sonra itirazın giderilmesi yargılamasında uygulayacağı yargılama kurallarını burada da uygulamalıdır.

V. GÖREVLİ MAHKEME

İtirazın giderilmesi için görevli mahkeme kural olarak icra hukuk mahkemesi olmalıdır. Bununla birlikte özel mahkemelerin görev alanına giren işlerde, özel mahkemelere (örneğin, iş veya tüketici mahkemesi gibi) başvurulabilmelidir.

VI. YARGILAMA USULÜ

Yargılamanın basit, ucuz ve hızlı olması bu sistemin en önemli özelliğidir. Bu konuda öncelikle, yargılamanın yazılı mı yoksa sözlü mü yapılması konusunda karar verilmesi; daha sonra eğer yazılı yargılamaya karar verilmişse, mahkemenin duruşma yapmadan da karar verip veremeyeceğinin belirlenmesi gerekir.

Alman hukukunda, mahkeme yargılama usulünü kendisi belirleyebilmektedir. Bu bağlamda mahkeme, yargılamanın sözlü veya yazılı olmasını, aleni olup olmasını kural olarak serbestçe belirleyebilmektedir⁶. Ancak taraflardan birisinin talep etmesi halinde

---

⁶ **ROSENBERG/SCHWAB/GOTTWALD** § 170 Nr. 10; **DAUBNER**, in Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung, § 495a Nr. 11.

yargılamanın sözlü olarak yapılması gerekir. Keza mahkeme, tarafları genel kurallara bağlı olmadan dinleme yetkisine de haizdir. Ancak mahkeme, yargılamaya hâkim olan ilkelere ve özellikle hukuki dinlenilme hakkı ilkesine uymak durumundadır⁷. Alman hukukunda mahkeme kararının daha basit yazılması da kabul edilmektedir.

Avrupa Küçük Taleplerin Tahsili Usulü Hakkındaki Tüzük'te yargılamanın kural olarak yazılı olması öngörülmektedir. Tarafların talepleri ve/veya mahkemenin gerekli görmesi halinde duruşma yapılmaktadır. Fransız hukukunda yazılı yargılama kabul edilmemektedir. İngiliz hukukunda ise, tarafların muvafakat etmesi halinde duruşma yapılmaksızın evrak üzerinde karar verilmesi mümkündür.

Bu sistemde karar verilmesi gereken temel noktalardan birisi de, mahkemenin sulh için uğraş vermesinin gerekli olup olmadığıdır. Eğer bu soruya olumlu cevap verilecek olursa, duruşma yapılması zorunlu hale gelecektir. Bunun dışında, mahkemenin öncelikle evrak üzerinde bir inceleme yaparak, sulhtan ümitli olması durumunda bu konuda karar vermesi de kabul edilebilir. Fransa'da bu soruya olumlu cevap verilmektedir.

Türk hukuku açısından, yargılamaya hâkim olan temel ilkelere uymak şartıyla, mahkemeye yargılamanın yazılı veya sözlü olarak yapılması ve duruşma yapıp yapmama konusunda takdir yetkisi verilmesi gerektiği kanaatindeyim. Bu bağlamda, (örnek olarak) alacaklının alacağı belgeye bağlı ise ve alacaklı alacağını dava dilekçesinde ispat edebiliyor ve davalı da karşı bir husus ortaya koyamıyorsa, mahkeme, duruşma yapmadan da karar verebilmelidir. Ayrıca mahkeme, gerekirse duruşma salonuna bile gitmeden tarafları dinleme ve sonuca gitme konusunda takdir yetkisine sahip olmalıdır. Keza mahkemenin sonuç vereceği umulan hallerde tarafları sulha

⁷ **DAUBNER**, in Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung, § 495a Nr. 11 ve 17.

teşvik etme konusunda da yetkili olması gerekir. Bu husus, bu prosedürde her türlü delile başvuru imkânı olmasıyla da bağdaşmaktadır.

Yukarıda belirtilen öneriye alternatif olarak, basit yargılama usulünde olduğu gibi, taraflara birer defa dilekçe verme (önceden hazırlanan matbu formların doldurulması suretiyle) hakkı tanınmalıdır. Duruşma yapılacak ise, yargılamanın en geç iki duruşmada sonuçlandırılması planlanmalı ve duruşma aralarına sınırlandırılma getirilmelidir. Birçok ülkede ve AB Tüzüğünde yargılamanın sonuçlandırılması konusunda düzenleyici süreler öngörülmüştür.

VII. DELİLLER

Küçük alacaklara ilişkin yargılama ve takip usulünde mahkemenin her türlü delile başvuru imkânı olmalıdır. Ancak mahkeme, en kolay, en az masraflı ve en az zahmetli delilleri tercih etmelidir. Bu bağlamda bilirkişiye başvuru konusunda cimri davranmalıdır.

VIII. KANUN YOLLARI VE KESİN HÜKÜM MESELESİ

Küçük alacaklara ilişkin yargılama ve takip usulünde hızlı, basit ve ucuzluk ilkeleri ön planda olduğu için, kanun yollarına başvuru konusunda genel hükümlerin geçerli olmaması gerekir. Bu nedenle kararların verildiği anda kesin olması veya Avrupa Küçük Taleplerin Tahsili Usulü Hakkındaki Tüzük'te olduğu gibi, taraflara kararı veren mahkemeden kararını gözden geçirmesi imkânının tanınması ya da taraflara sadece istinaf kanun yoluna başvuru imkânının tanınması gerekir.

Son olarak küçük taleplere ilişkin olarak mahkeme tarafından verilen ve kanun yolu aşamasından geçen kararın kesin hüküm teşkil etmesi gerekir. Aksi takdirde (Türk hukukunda kural icra mahkemesi kararlarına karşı olduğu gibi), taraflara aynı alacak için genel

mahkemelerde dava açabilme imkânını tanımak sistemi anlamsızlaşacaktır.

KAYNAKÇA

http://ec.europa.eu/civiljustice/simplif_accelerat_procedures/simplif_accelerat_procedures_bel_de.htm. (Ulaşma tarihi 10 Aralık 2012).

AB Parlamentosu ile AB Konseyinin Küçük Taleplerin Tahsili Usulü Hakkındaki 11 Temmuz 2007 Tarihli Tüzüğü (Eg Nr. 861/07) (*Resmi Gazete L 199, 31.07.2007 P. 0001-0022*).

ROSENBERG, LEO/SCHWAB, KARL HEINZ/GOTTWALD, PETER, Zivilprozessrecht, 16., neubearbeitete Auflage, München 2004.

DAUBNER, in: Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung, 4. Auflage 2012.

ERCAN, İBRAHİM/AKCAN, RECEP, Yargı Hizmetlerinin Etkinleştirilmesi Amacıyla İcra ve İflas Kanununda Yapılması Öngörülen Değişikliklerin Değerlendirilmesi, Hukuk Biliminin Güncel Sorunları, III. Uluslararası Bildiri Kitabı, C. 2 (Özel Hukuk) Ekim Samsun 2012.